Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ning
Eesti Interpreetide Kontserdid esitlevad

i nagu interpreet

Marcel Johannes Kits

TŠELLO

Sten Heinoja

KLAVER

26. JAANUAR 2022 19.00

EESTI MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA SUUR SAAL

André Jolivet
1905–1974

„Nokturn" („Nocturne") tšellole ja klaverile (1943)

Francis Poulenc
1899–1963

Sonaat tšellole ja klaverile FP 143 (1948)
I *Allegro – Tempo di marcia*
II *Cavatine. Très calme*
III *Ballabile. Très animé*

VAHEAEG

Alfred Schnittke
1934–1998

Sonaat tšellole ja klaverile nr 1 (1978)

Johannes Brahms
1833–1897

„Feldeinsamkeit" *op.* 86 nr 2 tsüklist „Kuus laulu" (1882)**, sdn. David Geringas**

„Wie Melodien zieht es mir" *op.* 105 nr 1 tsüklist „Viis laulu" (1889)**, sdn. David Geringas**

Scherzo c-moll Wo02 „F. A. E." sonaadist (1853)

Helilooja **André Jolivet** oli 20. sajandi esimese poole prantsuse muusikas üks olulisemaid persoone. Jolivet õppis heliloomingut eraviisiliselt Paul Le Flemi ja hiljem mõjuka modernisti Edgar Varèse'i juures ning tuli muusikasse 1930. aastate alguses säravate ja omanäoliste teostega. Edgar Varèse'i õpilasena vaimustus Jolivet varakult esoteerilis-metafüüsilistest kontseptsioonidest, atonaalsusest ja keerukatest, korrapäratutest rütmidest. Tema otsiv ja loominguline vaim on teda kokku viinud nüüdismuusikas oluliste inimestega. 1936. aastal asutas Jolivet koos Olivier Messiaeni, Jean-Yves Daniel-Lesuri ja Yves Baudrieriga rühmituse „Jeune France" („Noor Prantsusmaa"), mis hakkas vastanduma selleks ajaks akadeemiliseks muutunud „Kuuiku" esteetikale. Jolivet tundis vajadust „viia muusika selle algse tähenduse juurde tagasi, muuta see uuesti religioossete uskumuste maagiliseks ja loitsivaks väljenduseks". Inspiratsiooni ammutas helilooja nii muusikast väljastpoolt Euroopat kui ka džässist, dodekafooniast, elektroonilistest pillidest ja paljustki muust. Jolivet' teoste nimekirjas on kõikvõimalikkudele koosseisudele kirjutatud muusikat väga erinevates žanrites sooloteostest ooperini.

Loomingulises mõttes olid 1930. aastad Jolivet' elu ühed kõige viljakamad ja uuendusmeelsemad. Teise maailmasõja puhkedes tabas heliloojat mobilisatsioon Prantsuse armeesse. Lahingutes kogetu viis Jolivet'd uutele loominguradadele ning alates 1940. aastatest sai tema teostele omaseks teatav helikeele lihtsustumine. Uue muusikalise käekirja ere näide on 1943. aastal Saksa okupatsiooni ajal loodud **„Nokturn"** („Nocturne") tšellole ja klaverile. Lihtsas ABA vormis kirjutatud teos on karakterilt traagilise alatooni ja väga meloodilise, kuid samas intensiivse ja kontsentreeritud väljendusega. A-osades valitseb lüüriline meeleolu ja tasane pulss – see on justkui katkematu, sisemiselt pingestatud muusikaline palve, millele keskmises lõigus vastandatakse rahutut ja tundeküllast kõlapilti. „Nokturn" on pühendatud tšellist Jean Brizardile, kes kandis teose 27. oktoobril 1943 ka esmakordselt ette.

Francis Poulenc oli üks mõjuvõimsamaid 20. sajandi prantsuse heliloojaid. Poulenc kuulus 1920. aastatel „Kuuikuks" *(Les Six)* nimetatud heliloojate rühmitusse, mille liikmed vastandasid end romantismi ja impressionismi esteetikale ning viljelesid neoklassitsistlikku stiili. Loomingus kasutasid nad kõrvuti klassitsismist või barokist pärinevaid vorme ja modernset helikeelt. Oma loomingut iseloomustades võrdles Poulenc end kahenäolise Jaanusega, sest tema muusika žanriline amplituud ulatus frivoolses varietee vaimus kirjutatud teostest kuni sügavamõttelise kirikumuusikani

ning heliloomingus peegeldusid Couperini, Puccini, Raveli, Stravinski ja džässi mõjud. **Sonaat tšellole ja klaverile FP 143** on valminud ajavahemiku 1940–1948 jooksul. Poulenci kammermuusikas on ülekaalus teosed puhkpillidele ning autor tunnistas, et keelpillidele kirjutamine valmistas talle raskusi ja ta eelistas inimhäälele lähedasemaid puhkpille. Mänglevalt sarmikas sonaat nõuab tšellistilt ja pianistilt kõrgeima pilotaaži virtuoossust ja koosmänguoskust. Tšellopartii mängutehniliste võimaluste osas nõustas heliloojat teose pühendusesaaja, prantsuse tšellist Pierre Fournier (1906–1986), kellega koos toodi sonaat 18. mail 1949 Pariisis Gaveau kontserdisaalis esiettekandele.

Vene helilooja **Alfred Schnittke** mastaapses loomingunimekirjas on kolm ooperit, üheksa sümfooniat, balletid, kuus *concerto grosso't*, mitu soolokontserti ja hulgaliselt kammerloomingut, kus on selgelt ülekaalus teosed keelpillidele. Schnittkest on räägitud kui ühest silmapaistvaimast vene heliloojast pärast Šostakovitšit. Sarnaselt Šostakovitšiga olid ka Schnittke suhted nõukogude võimudega komplitseeritud. Paljud tema teosed jäid nõukogude ajal lauasahtlisse ootama esiettekandeid ning heliloojana sai ta ennast teostada põhiliselt filmi- ja kammermuusikas.
Schnittke omapärane helikeel, mille puhul helilooja ise kasutas mõistet „polüstilistika", kujunes välja 1970. aastateks. Algselt kujutas see endast eklektilist postmodernistlikku kollaažitehnikat, kus võisid kõrvuti kõlada Viini klassikud ja Tšaikovski, džäss ja rokk, klavessiin ja basskitarr. Pöördepunktiks Schnittke loomingus sai 1972. aastal kirjutatud esimene sümfoonia, mille kõlamaailm kujunes väga erinevast materjalist ja rohketest laenudest.

Kui esimesed polüstilistilised teosed rakendasid kollaažitehnikat näitamaks konflikti erinevat liiki muusikalise materjali ja ka mõttemaailmade vahel, siis alates klaverikvintetist (1976) asendus polüstilistika rafineerimata, otsekohene käsitus järk-järgult peenema ja varjundirohkema lähenemisega. 1978. aastal loodud **Sonaat nr 1 tšellole ja klaverile** on kirjutatud juba uues, homogeensemas helikeeles ning pöördub teiste stiilide ja žanrite poole delikaatsemal viisil – vihjete ja sümboolsete viidete, mitte otsetsitaatide näol. Sonaadi üheks aluskiviks on harmooniline ambivalentsus – Schnittke laseb muusikal kõikuda mažoorse ja minoorse harmoonia vahel, vältides lõplikku lahendust. Esimene osa *Largo* algab tšello nurgelise ja morni, kindla meetrumita monoloogiga, mida saadab harmooniliselt ambivalentne klaveripartii. Järgneb raevukas skertso *(Presto)*, kus ansamblipartnerid vastanduvad

üksteisele kontrapunktilises dialoogis. *Presto* tuletab meelde Šostakovitši kõlamaailma ja huumorimeelt, näiteks kõlab selles moonutatud ja raskepärane valsimotiiv. Hoopis teistsuguse meeleoluga on üliekspressiivne viimane osa *Largo*, mis kustub vaikusesse, säilitades lõpuni laadilise ambivalentsuse.
Sonaat nr 1 tšellole ja klaverile on pühendatud väljapaistvale tšellistile Natalia Gutmanile (s. 1942).

Saksa heliloojat, pianisti ja dirigenti **Johannes Brahmsi** peetakse muusikaajaloo üheks olulisemaks sümfonistiks, kuid kaasaegsete arvates avaldus tema tõeline heliloojaanne eelkõige kammermuusikas. Brahmsi peeti tema eluajal konservatiivseks heliloojaks – Liszti ja Wagneri eripäraste vormi- ja sisukatsetuste taustal mõjus Brahmsi kiindumus klassikalistesse vormiprintsiipidesse ja absoluutsesse muusikasse tõepoolest alalhoidlikkuse tunnusmärgina. Brahmsi eeskujudeks olid samuti eelkõige klassikud – Palestrina, Bach, Händel, Haydn ja Beethoven, aga ka Schubert ja Schumann. Heliloojana hindas ta tasakaalustatud tundeväljendust ja lähtus klassikalistest vormiprintsiipidest, sidudes need uudse meloodia- ja harmooniakäsitluse ning isikupäraste arendusvõtetega. Kuigi tema muusika võrsus romantilistest tundmustest, olid muusikaline struktuur ja mõttesügavus tema jaoks olulisemad kui helikunsti intuitiivne pool ning emotsionaalne väljendus.

Neli sümfooniat, neli instrumentaalkontserti ja 24 ulatuslikku kammerteost teevad Brahmsist peamiselt instrumentaalhelilooja. Samas on helilooja kinnitanud, et tema loomingu lätteks on laul ning paljudes tema instrumentaalteostes on tõepoolest otsesemaid või kaudsemaid vihjeid kammerlaulu žanrile. Tänasel kontserdil kõlavad seades Brahmsi lummavad soololaulud **„Feldeinsamkeit"** *op.* 86 nr 2 tsüklist „Kuus laulu" ja **„Wie Melodien zieht es mir"** *op.* 105 nr 1 tsüklist „Viis laulu", mille on tšellole ja klaverile seadnud väljapaistev leedu tšellist, Mstislav Rostropovitši õpilane David Geringas (s. 1946).

1853. aastal kirjutatud ja alles 1906. aastal postuumselt ilmunud **skertso c-moll Wo02 viiulile ja klaverile** on Brahmsi varasemaid kompositsioone. Tänasel kontserdil kõlab teos seades tšellole ja klaverile. See on kolmas osa niinimetatud „F. A. E." sonaadist, mis valmis kolme helilooja ühistööna. Sonaadi teise ja neljanda osa autoriks oli Robert Schumann ja avaosa kirjutas Schumanni kompositsiooniõpilane

ja Brahmsi sõber Albert Dietrich (1829–1908). „F. A. E." on lühend saksakeelsest väljendist „Frei, aber einsam" (sks k „Vaba, kuid üksi"), mille oli oma motoks valinud kolmiku ühine sõber, väljapaistev viiulikunstnik Joseph Joachim, kellele sonaat on ka pühendatud. Muusikaline motiiv f-a-e oli Schumannile ja Dietrichile ühtlasi ka kompositsiooni aluseks, ühendades teose eriilmelised osad ühtseks tervikuks. Keevalise ja turbulentse karakteriga skertso on aga saanud teistsuguse muusikalise lahenduse. Brahms oli teadaolevalt väga jõuliselt mõjutatud Beethovenist ning ammutas skertso c-moll kirjutamisel ilmselgelt inspiratsiooni suurmeistri arhetüüpsest viiendast sümfooniast. Viited Beethoveni muusikale leiduvad mitmeski Brahmsi varasemas helitöös. Skertsos järgib helilooja üpris täpselt Beethoveni viienda sümfoonia narratiivi ja suurt tonaalset plaani, samuti kasutab ta järjepidevalt kuulsa „saatusemotiivi" iseloomulikku rütmi.

Kavatekstid on koostanud Aleksandra Dolgopolova

Tšellist **Marcel Johannes Kits** on saavutanud hulgaliselt auhinnalisi kohti nii kodu- kui ka välismaistel konkurssidel, sealhulgas I koht George Enescu nimelisel rahvusvahelisel konkursil Rumeenias (2018), I koht Johannes Brahmsi nimelisel konkursil Austrias (2016), I koht Eesti keelpillimängijate konkursil Tallinnas (2015) ja I koht telekonkursil „Klassikatähed" (2013). Aastal 2019 jõudis Marcel Saksamaal ARD konkursi poolfinaali.

Ta on astunud üles mitmetes tuntud kontserdisaalides nagu Berliini Konzerthaus, Hamburgi Elbphilharmonie, Berliini Pierre Boulezi saal, Hamburgi Laeiszhalle, Berliini Filharmoonia, Müncheni Prinzregententheater, Bukaresti Ateneul, Moskva konservatoorium, Peterburi filharmoonia, Iisraeli ooper Tel Avivis ja Jeruusalemma teater. Solistina on Marcel üles astunud Peterburi Sümfooniaorkestri (Musical Olympus Festival), Läti Rahvusliku Sümfooniaorkestri, Jeruusalemma Sümfooniaorkestri, Kymi Sinfonietta, Jyväskylä Sinfonia, Novosibirski Kammerorkestri, Tallinna Kammerorkestri, ERSO, Müncheni Kammerorkestri, Moskva Riikliku Kammerorkestri, Südwestdeutsches Kammerorchester Pforzheimi, George Enescu Filharmoonia Orkestri, Württembergi Filharmoonia Sümfooniaorkestri, Pärnu Linnaorkestri, Jena Filharmoonia Sümfooniaorkestri,

Iisraeli sümfooniaorkester Rishon LeZioni, Liepaja Sümfooniaorkestri, Bad Reichenhalli Filharmoonikute jpt ees ning teinud koostööd dirigentidega nagu Risto Joost, Ville Matvejeff, Tõnu Kaljuste, Olari Elts, Wolfgang Emanuel Schmidt, Arvo Volmer, Mikk Murdvee, Mihkel Kütson, Yuwon Kim ja Jüri Alperten.

Kammermuusikuna seob teda tihedam koostöö pianistide Sten Heinoja ja Naoko Sonodaga, ta kuulub klaveritrio Trio '95 ja keelpillikvartett M4GNET koosseisu.
Marcel Johannes Kits osales Deutsche Stiftung Musiklebeni kammermuusika CD-de salvestamisel (2016, 2017 ja 2018) ja Arvo Pärdi lastelaulude CD salvestamisel (2015).

Tšelloõpinguid alustas Marcel viie aastasena ning õppis Tallinna Muusikakeskkoolis Laine Leichteri juures, gümnaasiumiklassides jätkas Mart Laasi käe all. Aastatel 2014–2018 õppis ta Saksamaal Trossingeni Muusikaülikoolis prof. Francis Goutoni juhendamisel, aastast 2018 jätkab õpinguid Berliini Kunstiülikoolis prof. Jens Peter Maintzi tšelloklassis.

Ta on end täiendanud arvukatel meistrikursustel Steven Isserlise, prof. Ivan Monighetti, prof. László Fenyö, prof. Wolfgang Emanuel Schmidti, prof. Wen-Sinn Yangi, prof. Jan-Erik Gustafssoni, prof. Marko Ylöneni, prof. Maria Kliegeli, prof. David Geringase, prof. Henry-David Varema ja paljude teiste juures.

Marcel Johannes Kits mängib Francesco Ruggeri 1674. aastal Cremonas valmistatud tšellol ja kasutab Prantsuse meistri Victor Fétique'i valmistatud poognat, mis mõlemad on tema kasutusse andnud Saksa fond Deutsche Stiftung Musikleben.

Sten Heinoja on üks Eesti noorema generatsiooni lootustandvamaid pianiste ja tegutseb regulaarselt kammer- ja sooloartistina nii Euroopas, Aasias kui ka Ameerika Ühendriikides, andes aasta jooksul ligikaudu 40 kontserti. Elanud viis viimast aastat Londonis tegutseb ta peamiselt vabakutselise pianistina kammeransamblites. Duot, kus ta musitseerib koos viiuldaja Roberto Ruisiga, on saatnud suur edu, mis tipnes hooajal 2019/2020 Wigmore Hallis toimunud kontserdiga. Veebruaris 2020 pälvis duo maineka auhinna Swiss Ambassador, millega kaasnes CD-salvestus ja kontserdid Inglismaal ja Šveitsis. Duos Singapuri viiuldaja Yume Fujitsegа debüteeriti üleeelmisel aastal Jaapanis ning Inglismaa olulisemates saalides nagu Bridgewater Hall Manchesteris, Saint Johns Smiths Square, Royal Albert Hall, Wigmore Hall ja Cadogan Hall ning osaletakse ka Nicola Benedetti sihtasutuse toel noortele muusikat ja pillimängu tutvustavates programmides. Tema olulisemad lavapartnerid Eestis on tšellist Marcel Johannes Kits, sellest hooajast on kodumaa muusikaellu panustatud ka trioga Hämarik, kus ta musitseerib koos viiuldaja Triin Ruubel-Lillebergi ja tšellist Theodor Singiga.

Heinoja on lõpetanud Tallinna Muusikakeskkooli Marju Rootsi klaveriklassis. Paralleelselt juhendas teda ka Ivari Ilja, kelle klassis omandas Sten 2015. aastal Eesti Muusika-ja Teatriakadeemia bakalaureusekraadi *cum laude*. Õpingud jätkusid Londonis Kuningliku Muusikakolledži magistriõppes, mille läbimiseks omistati Stenile täisstipendium ning tema juhendajad olid professor Vanessa Latarche ja Sofia Guljak. Aastal 2018 pälvis Sten Heinoja Londonis ka artistidiplomi. Steni on saatnud edu ka mitmetel konkurssidel: I koht Kendall Taylori nimelisel Beethoveni-konkursil Londonis (2018), I koht telekonkursil „Klassikatähed" (2016) ning I koht ja viis eripreemiat VIII Eesti Pianistide Konkursil (2014). 2018. aastal valiti Sten osalema ka mainekale konkursile „Honens 2018" New Yorgis, kus ta jõudis veerandfinaali.

Viimaste aastate jooksul on karjäär viinud teda kontserditurneedele Indiasse, Hiinasse, USAsse, Iisraeli, Jaapanisse, Venemaale ning paljudesse Euroopa riikidesse. Lisaks aktiivsele kammermuusiku elule jagab Sten Heinoja tihti lava ka mitmete orkestritega. Neist olulisemana nimetab soleerimist ERSO, Kymi Sinfonietta, Tallinna Kammerorkestri, Tel Avivi ooperiorkestri, Järvi Akadeemia noorteorkestri, Moskva Kammerorkestri, Florida Lakesi Sümfooniaorkestri ja Jeruusalemma Sümfooniaorkestriga.

OOTAME KUULAMA

20. VEEBRUAR KELL 17.00
„I NAGU INTERPREET“
MICHAEL FOYLE (viiul)
MAKSIM ŠTŠURA (klaver)
Kavas Poulenc, Beethoven, Cashian, Strauss

16. MÄRTS KELL 19.00
„I NAGU INTERPREET“
MARI POLL (viiul)
HENRY-DAVID VAREMA (tšello)
MIHKEL POLL (klaver)
Kavas Ester Mägi, Arno Babadžanjani ja
Ludwig van Beethoveni klaveritriod

TOETAJAD:

Kultuuriministeerium

Eesti Kultuurkapital

Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

eamt.ee

emtasaalid.ee

facebook.com/muusikaakadeemia

interpreet.ee

facebook.com/eestiinterpreetideliit